

УДК 82-1.09

В. Моторний, А. Татаренко

ЛЬВІВСЬКІ ДІАЛОГИ З ПОЛЬСЬКОЮ ТА ЧЕСЬКОЮ КУЛЬТУРАМИ

Відавна Львів був багатонаціональним містом, що зумовило міжетнічний характер його культурного розвитку. Вплив на духовне життя у Львові мали як українська, так і інші етнічні культури. Простежуються взаємозв'язки та взаємовідносини, характерні для літературного, мистецького та освітянського життя у місті, які гармонійно творили той феномен, який можна назвали: Львів — місто “зустрічі” багатьох культур. Звертається увага на культурну взаємодію українців, поляків та чехів, що була важливою складовою розвитку духовного життя Львова як у минулому, так і сьогодні.

Ключові слова: українці, поляки, чехи, Львів, культурні взаємини, література, мистецтво, освіта.

Тема, обрана нами — багатогранна, і, попри чималу кількість публікацій, присвячених ролі міста Львова у розвитку українсько-інослов'янських взаємин, продовжує привертати увагу дослідників [1]. Ми торкнемося лише деяких її аспектів, наведемо лише окремі факти, які дозволяють зробити висновок про те, що Львів був і залишається до сьогоднішнього помітним центром, де гармонійно і органічно «зустрічаються», взаємодіють і плідно розвиваються культурні традиції різних народів, і, зокрема, поляків, чехів та українців. Цьому сприяло багато чинників, насамперед, той, що Львів з найдавніших часів знаходився на перехресті важливих міжнародних торговельних шляхів, і це зумовило багатонаціональний характер духовного життя у місті. Це відбилося в літературі, мистецтві й архітектурі, розвиток яких був тісно пов'язаний з традиціями кожної національної культури, котру творили етнічні групи населення Львова: русини-українці, поляки, чехи, німці, євреї, вірмени, греки, угорці, білоруси, австрійці, литовці та ін. Львів часто порівнювали то з Віднем, то з Парижем, то з Прагою і навіть із Флоренцією, але, на наше глибоке переконання, за влучним виразом відомого художника та мистецтвознавця Ігоря Грабаря, «Львів несхожий на жодне місто світу» [2].

Історики доводять, що Львів до XVI ст. мав характер німецького міста. Автохтонне українське населення було витіснене на околиці. З поч. XVI ст. поступово змінюється національний характер населення. Проходить певна колонізація, Львів частково набуває характеру польського міста, оскільки українське населення переважало в передмісті.

Однак, попри це, вплив на розвиток духовного життя у місті мали як українці, так і інші етнічні культури. Саме «зустріч» культур різних народів визначила своєрідність культурного життя Львова в різних сферах протягом сторіч.

Поняття «культура» вміщує в себе багато чинників і явищ. Ми насамперед беремо до уваги сферу духовного життя, в якому зокрема такі його галузі, як література й мистецтво (включаючи й архітектуру), органічно та гармонійно творять той феномен, який можна назвати: *Львів — місто багатьох культур*.

Сфера літератури дає чимало прикладів того, що Львів поступово стає не лише містом, де перетиналися традиції багатьох культур, а й центром, в якому ці культури — взаємозбагачуючись — створюють нові форми «культурного співжиття». Достатньо кинути погляд на твори українських, польських та чеських письменників, присвячені Львову, щоб переконатись, що літератори були одностайні в пошані й любові до міста, а твори з «львівською тематикою» ставали надбанням як українського, так і міжнародного читацького загалу.

Польський поет XVI ст. Себастьян Фабіан Кльонович у 1584 р. створив свою славнозвісну поему «Роксоланія» (Україна), в якій, описуючи Русь та прославляючи міста Львів та Київ, називав цю благодатну землю рідною. «Львівський» уривок з поеми ще понад сто років тому, у 1896 р., переклав Іван Франко, а у 1987 р. повний переклад поеми українською здійснив професор Львівського національного університету Віталій Маслюк.

*З руських усіх городів піднімається вище над другі
Краю цілого хвала, князь городів, святий Львів.
Радуйся, пристане праці і захисте смілої думки,
Віри старої красе, щирий поклін мій тобі...
Славний осідком святим і прекрасними вежами славний,
Баштами ти і валом, мурами й замком міцним,
Спертий о мури, глядить із високого сугорба грізно
Замок, що геть навкруги здалека видно його...
Що по сусідних країнах потрохи, тут тее, там сее,
В тобі, все зібране враз, радує серце і зір...
Вежі твої досягають шпильями до хмар тих синявих...
Об гребенясті дахи б'ються і плачуть вітри...
... Повертаймо до гарного міста
І свою пісню о нім вже до кінця доведім.
Ще би згадать про суди й про уряди всі, й про закони,
Ще про палати й сади і про прекрасні дома,
Ще й про ратуш отой, що сарматські крілі будували,
Що наче сонце блищить, пишино здвигаєсь, мов храм...
Стрёмко тонкая вежа піднімаєсь до самої хмари...*

(переклад І. Франка).

З віршами Кльоновича перегукуються відгуки його сучасників, які писали про взаємини мешканців багатонаціонального Львова: «В середині Русі є земля Львівська, де розташоване місто Лемберг, — пише німецький хроніст XVI ст. С. Мюнстер. — Лемберг, — продовжує він, — головне місто Русі... Це фортеця з двома замками... Місто відвідують багато торгівців, як християн, так і турків... Крім того,... у Львові немало вірменів-торгівців, які торгують із Кафою, Константинополем, Александрією, Каїром і з Індією... Русини мають свій алфавіт... Місцеві євреї мають єврейський алфавіт. Жителі тягнуться до пізнання вільного мистецтва – медицини, астрономії... У Львові є патріархат, до якого належать русини і литовці...» Польський хроніст XVI ст. Ян Альнпек у своєму описі міста Львова, ніби продовжуючи думку

німецького історика, зазначає: «Тут можна побачити гурти купців з усіх країн, вони напливають до цього міста, як до торговельного складу з цілої Європи та Азії, а найбільше — греків, турків, вірмен, татар, молдаван, угорців, німців, італійців. Живе багато русинів — вони осіли тут давно... Німці сполонізувалися» [3]. Першодрукар Іван Федоров, який жив і помер у Львові, також підкреслював високий культурний рівень міста, називаючи Львів «преславним містом».

Кожний етнос вносив у львівську міську культуру свою лепту. Вірмени вже у 1600 р. мали у Львові свою друкарню і сприяли розповсюдженню шашок, шахів та інших ігор, архітектори і будівничі – русини, поляки, італійці та представники інших народів - у XVI-XVIII ст. збудували у Львові визначні архітектурні пам'ятки (Петро Римлянин, Амвросій Прихильний, Войтех Капінос та ін.).

У містобудуванні інколи безпосередньо, а також через Польщу та Литву, у Львів приходили нові архітектурні стилі, а в образотворче мистецтво – нові художні принципи малярства й скульптури. Всі ці тенденції особливо помітні в ренесансній архітектурі і скульптурі Львова XVI ст., а також у львівському бароковому мистецтві XVII ст. Зв'язки та взаємовпливи, зокрема українського та польського містерійного театру, музичної культури, у XVII ст. також можна простежити, знайомлячись з їхнім розвитком у Львові [4].

Барокова література в Україні (в т.ч. й у Львові) збагачувала свій художній арсенал, беручи на озброєння європейські художні надбання. Посередником виступала польська література, що помітно, наприклад, на творчості М.Смотрицького, І.Потія, П.Могили та ін. Цей фактор був також одним із каналів проникнення в українську літературу західноєвропейських впливів. Окремі твори західноєвропейської літератури прийшли до українського читача через творчість польських письменників П.Скарги, С.Твардовського та ін.

Важливу роль у культурному розвитку Львова відіграла освіта, зокрема братські школи. Чеський публіцист і етнограф XIX ст. Франтішек Ржегорж писав, що «культурне значення львівської Ставропігійської школи було тим більше, чим менше тодішня... влада дбала про освіту народу...» [5]. Зі світських наук тут вивчали граматику, риторику, діалектику, арифметику, географію, астрономію, музику, поезію, а також грецьку, латинську, старослов'янську та польську мови.

Такими були джерела багатонаціонального культурного співжиття у Львові XVI-XVIII ст., так був закладений багатонаціональний фундамент його культури, що сприяло розвиткові мультикультурного духовного життя. Взаємопроникнення культурних традицій різних етносів (слов'янського, німецького, східного) збагачувало й урізноманітнювало не лише львівську міську культуру, а й помітно впливало на здобутки окремих національних культур.

Не слід забувати, що в історії міста були й такі періоди, коли культурний процес, як і міське життя в цілому, занепадав. Так сталося у XVIII ст., про що згадує польський історик О.Головський, а його український колега Д.Зубрицький у «Хроніці Львова», характеризуючи цей етап у історії міста, записав: «мовби злий дух опанував у Львові розум всіх станів, народів і гідність людей, надихнувши їх пристрасною правуватись» [6], але назагал культурне життя Львова у XVI-XVIII ст. заклало міцний фундамент для подальшого

розвитку духовного життя міста.

1772 року за першим поділом Польщі Львів відійшов до Австрії і став політичним та адміністративним центром намісництва Галичини. Почалася нова сторінка в культурному розвитку міста. Місто Лева і залишилося центром зв'язків західноукраїнської культури із культурою східних слов'ян, поляків, чехів та інших європейських народів. У Львові функціонував університет, з'явилася перша газета «Gazette de Leopol» (1776). Якщо заглянути у довідковий видання XIX ст., як-от, у чеський «Словник загальних знань» Й. Ранка (1887), то в ньому можна прочитати: «Львів (лат. Leopolis, нім. Lemberg) – столиця королівства галицького з населенням 100 000 чоловік (багато євреїв). Резиденція архієпископів римо-католицького, вірменського, греко-католицького. Є університет (від 1784 р.), політехніка. Тут знаходиться земельний Галицький уряд, ратуша, театр, багата книгозбірня Оссолинських і т.ін. Львів заснований у 1256 р. руським князем Левом Даниловичем. У 1310 р. був завойований поляками, а при першому поділі Польщі увійшов до складу Австрії (1772 р.)» [7]. В інформації (попри деякі неточності), незважаючи на її стислість, досить багато місця приділяється культурі міста.

Бурхливе XIX ст. залишило помітний слід у розвитку Львова, зокрема у сфері культури. Помітний вклад у розвиток української літератури внесли у 30-ті рр. члени «Руської трійці» М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький — укладачі альманаху «Русалка Дністровая» (1837). Міжнародні взаємини українських громадських діячів та літераторів у цей період висвітлила С. Малець у книзі «За часів Маркіяна Шашкевича»: «Культура Львова першої половини XIX ст. як один з етапів національного відродження викликає зрозумілу зацікавленість, — пише авторка. — Галицькі землі ввійшли до складу Австрійської імперії. Львів став столицею, відкривається європейським впливом. Місто перейменоване в Лемберг, але все ж таки воно залишається Львівградом, де вміють трансформувати впливи і шанувати традиції. Національна ідентичність у слов'янському та середньоевропейському контексті знаходить найбільш яскравий вираз у житті та творчості молодого покоління, оголошеного «Руською трійцею», Маркіяном Шашкевичем» [8]. В цей час можна знайти чимало прикладів культурного і політичного єднання (особливо у революційні 1848-49 рр.) між українцями та поляками. У творчості А. Мальчевського, С. Гоциньського, Б. Залеського, Ю. Словацького з'явилася «українська проблематика». Зі Львовом пов'язаний і творчий доробок художника-романтика А. Гротгера та інших польських митців.

1838 року у Львові була надрукована поема Гоциньського «Канівський замок», в якій автор звернувся до теми Коліївщини. Польський поет (який з 1872 р. жив у Львові до смерті у 1876 р.), чудово знав життя українського народу й щиро симпатизував його боротьбі, про що свідчить не лише його поема, а й вступна стаття до неї — «Кілька слів про Україну і уманську різню» —, а також оприлюднена у польському журналі «Львів'янин» стаття «Могила Баби, або Небаби, козацького отамана у Доброполі» (1838) та інші твори. Доречно нагадати, що твори Гоциньського перекладав засновник нової української літератури в Галичині Шашкевич.

Про багатосторонні діалоги національних культурних традицій свідчить і українська тематика в чеській романтичній поезії (Й. В. Фріч, Л. Ріттер з

Ріттерсбергу, Я.Валишевський, В.Е.Бендл, В.Шембера та ін.), яка, зокрема, прийшла в чеську поезію як за посередництвом польських романтиків, так і тих чехів, що жили й працювали у Львові [9].

У боротьбі за політичне і культурне відродження за австрійського панування в Галичині українці та поляки підтримували одне одного. Зберігся цікавий текст — анонімний вірш «Do braci Rusinyw», в якому автор пише:

*Кому заборонено мови батьків уживати?
Чиї звичаї зазнали наруги такої?
В душу чию стільки жовчі ввіллято?
В кого забрано все, окрім долі лихої?*

У місті, що було вузлом соціальних та національних суперечностей, події 1848 р. відіграли помітну роль у міжнаціональних взаєминах — особливо у дні повстання у Львові, яке було придушене властями. Під час цих подій було знищено чимало вартісних пам'яток культури: «Згоріли... будинок головної школи, техніка з музеями та збірками науковими, університет зі збіркою моделей, кабінетом зоологічним, анатомічним, ботанічним та бібліотекою з 40 000 томів книжок і рукописів, між якими була збірка старих документів...» — писав про збитки у львівській культурі Франко в статті «Задушні дні у Львові 1848 р.» [10].

В останній чверті ХІХ – на поч. ХХ ст. особливу роль в українсько-слов'янських (і ширше — європейських) культурних стосунках відіграв Франко. Про роль Каменяра в діалозі української та польської, чеської, словацької та інших культур написано чимало. Відомо, що Франко приятелював з багатьма діячами польської культури (Е.Ожешко, Я.Каспровичем та ін.), активно співпрацював у польській пресі, написав низку робіт про польську культуру та мистецтво, а окремі твори створив польською мовою. Ці аспекти його діяльності знайшли оцінку в працях українських і польських вчених (Г.Вервеса, Ю.Булаховської, В.Корнійчука, Р.Радишевського та ін.). Відомі зв'язки Франка з чеськими літераторами, художниками, діячами культури та вченими Ф.Ржегоржем, Ф.Главачеком, Л.Кубою, Й.С.Махаром, Т.Г.Масариком та багатьма іншими. Перекладав Каменяра з чеської та словацької літератур (К.Гавлічека-Боровського, Й.С.Махора, С.Халупки, Я.Врхліцького та ін.).

Багато відомих діячів культури схвально відгукувалися про Львів та його культурне життя на межі ХІХ та ХХ ст. Білоруський поет Максим Богданович писав: «Львів порівняно невелике місто — в ньому трохи більше 200 тисяч населення, але воно вже немало зробило для культури». А російський письменник Олексій Толстой згадував: «Львів — багате, гарне, впорядковане місто...». Таких висловлювань можна було б навести чимало [11]. Зі Львовом на зламі віків і в 20-30-ті рр. ХХ ст. були пов'язані такі визначні діячі української культури і науки, як Леся Українка, М.Коцюбинський, В.Стефаник, І.Труш, С.Крушельницька, О.Мишуга, М.Менцинський, Ф.Колесса, М.Возняк. Разом із тим, «львівські сторінки» знаходимо у житті О.Фредра, М.Конопницької, Г.Запольської, Л.Стаффа, К.Боубліка, Я.Врхліцького, Й.С.Махара, А.Чехова. В цей час Львів залишився одним із центрів, де культурні традиції багатьох народів продовжували плідний діалог.

Не перебільшуючи ваги польської культури в Галичині у XIX — на поч. XX ст., не можна, однак, відкидати такі чинники як освіта, переважне вживання польської мови в ті часи у багатьох сферах громадського та культурного життя у Львові та багато інших факторів, які, безумовно, сприяли певній перевазі польського елементу у львівській міській культурі міжвоєнного двадцятиліття. Водночас не можна обминути імена польських вчених і літераторів, частина яких іноді прямо не була пов'язана зі Львовом, але без врахування їхнього творчого доробку неможливо говорити про діалог української та польської літератур в Україні і, зокрема, у Львові. Згадаймо польських письменників, котрі ще у добу Просвітництва і романтизму, а пізніше, у XX ст. піднімали українську проблему: А. Міцкевич, Б. Залеський, Ю. Словацький, М. Чайковський, Т.Т. Єж. Цю традицію підхопили сучасні письменники, і серед них С.Лем. Варто також назвати польських митців пізнішої доби, які жили і працювали в Україні, а окремі з них викладали у Краківській Академії Мистецтв (Ю. Коссаж, В. Котарбінський, Я. Станіславський та ін.), де вчилися і українські художники (у т. ч. і львів'яни): І. Труш, О. Курилас, О. Новаківський, А. Монастирський, М. Бойчук та ін.

Важливе місце в розвитку культурних традицій Львова займають повоєнні роки. Зупинимось на деяких, на нашу думку, найбільш яскравих, прикладах «зустрічей» української та польської культур у Львові, оскільки ці контакти і сьогодні залишаються активними і плідними.

Отже, як розвивається і популяризується польська література у Львові? Чи є вона просто літературою одної з національних меншин чи легітимною складовою частиною культурного процесу в нашому місті? Щоб відповісти на це питання якомога повніше, зупинимось на двох аспектах проблеми. Першим з них є популяризація польської культури і, таким чином, здійснення впливу на інші культури, присутні у Львові, в тому числі на культуру українського народу. Не менш цікаве для дослідження питання поповнення арсеналу польської культури шляхом створення львів'янами-поляками нових духовних цінностей.

Важливий чинник популяризації культурної спадщини польського народу - освіта. У Львові працюють дві середні школи з польською мовою навчання (СШ №№ 10, 24), які є справжніми осередками польської духовності на Львівщині. Це навчальні установи з давньою традицією (до речі, в них навчаються не лише поляки, а й українці та росіяни, які прагнуть опанувати польську мову), а заслуженою повагою як завдяки високому освітньому рівню, так і завдяки активному духовному життю в цих осередках.

У Львівському університеті полоністика завжди була традиційною спеціалізацією. Вона залишається однією з провідних славістичних дисциплін і в повоєнні роки, що засвідчують наукові пошуки львівських вчених (філологів, істориків, фольклористів, юристів), а також діяльність славістичних кафедр університету. В 1946 р. в університеті існувало дві славістичні кафедри: кафедра слов'янських літератур (де викладались фактично польська та чеська літератури) та слов'янських мов (фактично польської та чеської мови). Обидві мови та літератури були основними — випускники слов'янського відділення були полоністами та богемістами, хоча паралельно (у скороченому вигляді) читали курси болгарської мови та літератури, а також сербської літератури, вступ до слов'янської філології та порівняльна граматики слов'янських мов. У 1947 р. кафедри об'єднані у кафедру слов'янської філології, яку очолив

визначний український славіст професор І.Свенціцький. З 2004 року на філологічному факультеті працює кафедра польської філології.

Налагоджено наукові контакти з університетами Польщі: підписано угоди про співпрацю з Люблінським, Вроцлавським, Краківським, Варшавським університетами, тісними є зв'язки з Познаньським університетом, науковцями з вищих навчальних закладів Гданська, Щецина, Ольштина.

Слід підкреслити велику питому вагу полоністичних досліджень у проблематиці Інституту славістики (директор — проф. В.Чорній) та на кафедрі історії слов'янських країн (зав. каф. проф. Л.Зашкільняк). Вчені цієї кафедри у 2002 р. опублікували фундаментальну монографію «Історія Польщі», яка отримала високу оцінку фахівців, зокрема у Польщі.

Вагомий вклад у розвиток українсько-чеських культурних взаємин внесли вчені Львівського Франкового університету. Ще в перші повоєнні роки значну роль у цьому процесі відіграла кафедра слов'янської філології, керівник якої, Свенціцький, згуртував колектив, який не лише провадив навчальну роботу (викладання польської, чеської, болгарської та інших слов'янських мов та літератур), а й активно займався перекладацькою роботою та популяризацією слов'янських культур, зокрема, чеської в Україні.

Зі створеної Свенціцьким у 40-50-ті рр. ХХ ст. славістичної школи вийшли мовознавці-богемісти (В.Андел, Р.Кравчук, Г.Ластовецька, Н.Лобур, М.Пушкар, І.Тепляков, К.Трофимович, В.Федоришев та ін.), які, захистивши дисертації, викладали чеську мову не лише у Львові, а й у інших вузах України. Зі цієї школи вийшло також немало вчених-літературознавців (А.Волков, П.Гонтар, Н.Колісниченко-Братунь, Н.Копистянська, І.Лозинський, В.Лучук, В.Моторний, А.Моторний), поетів та перекладачів (Р.Братунь, Н.Колісниченко-Братунь, Р.Лубківський, Ю.Маявський, С.Масляк, Г.Мовчанюк). Всі вони стали популяризаторами чеської літератури, активно працювали на ниві українсько-чеських культурних взаємин.

Згадаємо важливі наукові монографії в галузі богемістики («Українсько-чеські літературні взаємини» П.Гонтаря, «Ярослав Гашек», «Драматургія К.Чапека» А.Волкова, «За революцію я голос свій віддав» В.Моторного, «Жанрові модифікації в чеській літературі» Н.Копистянської та ін.). Важливим внеском у розвиток українсько-чеських літературних взаємин була публікація двох видань, присвячених творчості чеських письменників: «Сучасні письменники Чехословаччини» (Київ, 1963) та «Сучасні чеські письменники» (Київ, 1985), авторами яких виступили львівські літературознавці А.Волков, П.Гонтар, І.Денисюк, І.Дорошенко, Н.Колісниченко-Братунь, Н.Копистянська, І.Лозинський, В.Моторний та ін. В останні роки у Львові побачили світ монографії В.Моторного «У колі слов'янських літератур» (2004), Н.Копистянської «Жанр, жанрова система у просторі літературознавства» (2005), десятки статей у збірниках та журналах, присвячені чеській літературі. Члени «Чеської бесіди» опублікували у Львові 1998 р. цікавий довідник-словник «Чехи в Галичині», в якому зібрано матеріали про більш ніж 300 чехів — діячів культури, науки, літератури, які внесли помітний вклад в українсько-чеські зв'язки (автори О.Дрбал, А.Моторний, В.Моторний, Є.Топінка).

Надто активно львів'яни виступали як популяризатори і перекладачі чеської літератури. Ще у відомій (і поки що єдиній в Україні) антології «Чеська поезія»

(Київ, 1964) інтерпретаторами-перекладачами чеської поезії XIX-XX ст. виступили Р.Лубківський, В.Лучук, Є.Осечкін, Д.Павличко. Згодом чеську поезію перекладали Р.Братунь, Ю.Малявський, Г.Мовчанюк, М.Петренко та інші поети, що жили у Львові і, в переважній більшості, закінчили Львівський університет.

У справі пропаганди чеської літератури велику заслугу мали українські літератори, які жили і творили у Львові ще в міжвоєнне двадцятиліття: М.Деркач (статті про Ї.Волькера у львівській пресі 20-х рр.), С.Масляк (переклади з Ї.Ольбрахта у львівській пресі 20-30-х рр.), П.Карманський, О.Луцький та ін. Ще в 30-ті рр. у Львові з'явився перший переклад роману Гашека «Пригоди бравого вояка Швейка». Цікаво відзначити, що до цього перекладу, який здійснили львівські літератори Ю.Шкрум'ялек та М.Топольницький, було додано «продовження» цього твору, яке написав приятель Гашека, чеський письменник К.Ванек. Це був перший і останній переклад цього «продовження» пригод Швейка в Україні. Зараз новий переклад Гашекового роману, а фактично, наново відредагований переклад 1958 р., підготував для видавництва «Кальварія» І.Лучук. Цей класичний переклад С.Масляка став основою для знайомства українського читача з безсмертним романом Гашека. Він передруковувався багато разів, останній передрук здійснило львівське видавництво «Наутілу» («Феномен Йозефа Швейка», 2003). Масляк не тільки довгі роки викладав історію чеської літератури у Львівському університеті, а й активно виступав як перекладач. Крім роману Гашека, він переклав твори Ї.Ольбрахта, К.Светлої та інших чеських авторів, а також ряд лібрето опер Б.Сметани та А.Дворжака.

В останні роки у Львові з'явилися переклади роману Я.Моравцової «Натюрморт з цитаделлю», книги К.Чапека «Розмови з Т.Г.Масариком», оповідань Б.Грабала «Вар'яти», переклади поезій В.Голана, В.Завади та інших чеських авторів.

Отже, львівська богемістика в найширшому значенні цього слова має глибоке коріння, яке сягає ще у XIX ст., вона підтримувала ці традиції у столітті XX і продовжує їх і тепер. Вона, безперечно, займає чільне місце в Україні, і завдяки цьому має багатий набуток як у сфері науки, так і в царині літературного перекладу, театрального і образотворчого мистецтва.

Контакти з чеською наукою оформлено угодами про співробітництво з університетом ім. Т.Г.Масарика у Брно та Остравським університетом.

Велику роботу проводять львівські бібліотеки, в тому числі відділ літератури іноземними мовами Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки, завідувач якої О.Лукач яненко нагороджена медаллю за заслуги перед польською культурою. Ця бібліотека, в якій зберігається чимало книжок іноземними мовами, має найбільший фонд художньої літератури у Львові і виступає ініціатором проведення популяризаторських заходів, літературних вечорів, виставок, присвячених визначним датам літератури Польщі, Чехії та інших країн світу.

Польська та чеська проблематика посідає вагоме місце на сторінках періодики. Велику роль в ознайомленні читацького загалу з українсько-польськими та українсько-чеськими культурними контактами відіграє популярне видання «Галицька брама». Так, у № 11 за 1996 р. зібрані тематичні матеріали під заголовком «Львівські поляки». Інший номер був присвячений і вкладу чеських діячів у культуру Львова (№ 16, 1996).

Українсько-польські взаємини неодноразово ставали центральною

темою номерів львівського незалежного культурологічного часопису «Ї» («Україна і Польща наприкінці століття» (10/1997); «Польща, Україна, Франція, Німеччина: другий діалог про кордони» (12/1998); «Україна—Польща: роль та місце в європейській інтеграції» (14/1998) та ін.).

А як розвивається польська культура у Львові на початку XXI ст.? Що нового вносять поляки-львів'яни у творчу скарбницю польського народу і міста Лева? У нашому місті діють Федерація польських організацій на Україні, Товариство польської культури Львівщини, які покликані координувати розвиток культурних товариств регіону, сприяти розвитку польської національної культури на Україні. Великою популярністю користується Польський народний театр (реж. З.Хшановський), який побував з гастролями в багатьох країнах Європи. В репертуарі театру — відомі п'єси класиків польської драматургії, а також твори сучасних авторів (до речі, склад трупи-багатонаціональний). У Львові діють також польський хор «Echo», танцювальний ансамбль «Lwowiasu», капела "Wesoły Lwów", шкільний театр «ВАЛ». На хвилях радіо «Незалежність» надаються програми радіо «Lwuw» польською мовою, з 1990 р. (після перерви з 1944 р.) знову почала виходити «Gazeta Lwowska».

Відбуваються Фестивалі польської культури, які демонструють можливості розвитку духовного життя поляків як національної меншини в українському оточенні. В рамках фестивалів проходять книжкові виставки, виставки творів образотворчого мистецтва.

З 1993 р., видавництво «Каменяр» випускає всі види літератури (крім навчальної, з якої спеціалізується львівське видавництво «Світ») для польської громади в Україні. Побачили світ двомовні видання польської класики («У дружньому домі» Міцкевича, «Українська дума» Словацького, «Пісня про Україну» Ю.Лободовського), «Вибрані твори» А.Бурси, антологія сучасної польської поезії «Тому що вони суцї», збірки поезій Т.Ружевича, В.Шимборської, К.Войтили, Л.Енгелькінга, добірка поезій З.Герберта. Випускає видавництво й книжки дитячої серії — розмальовки, «Wesoie abecadio», казки польською мовою. Крім великої серії перекладів польських авторів українською мовою, «Каменяр» видає переклади української класики польською мовою (напр., поезії Б.-І.Антонича, «Зів'яле листя» Франка). Розпочато роботу над підготовкою біографічних словників «Поляки в Україні». Надзвичайно важливим для розвитку польської культури у Львові видається нам серія, що об'єднує твори польських авторів, що живуть в Україні. Це «Tksnota radności» Е.Голибарда, «Zwagam się do ramki» Я.Павлюк, «Nokturn jesienny» К.Ангельської, «Jestem», «Mitogramy» та «Siowa dla wiatru i fletu» Н.Отко. Інші львівські видавництва також розширюють обрії знайомства українського читача із класичною та сучасною польською літературою. Завдяки видавництву «Літопис» з'явилися українські переклади творів Ч.Мілоша («Придорожній песик»), О.Токарчук («Мандрівка людей Книги» та «Гра на багатьох барабанчиках»), вибрані поезії та есеї В.Шимборської; видавництво «Кальварія» спричинилося до зустрічі з романом Токарчук «Правік та інші часи»; ЛА «Піраміда» видала українською у 2002 р. роман «Високий Замок» С.Лема.

Культурні міжнаціональні традиції Львова розвивають національно-

просвітні центри, осередки, ради (зокрема, «Чеська бесіда у Львові», заснована ще у 1867 р.). Разом з обласною бібліотекою та Львівською філією Спілки письменників України «Чеська бесіда» провела вечори й конференції, присвячені П.Й.Шафаріку, К.Г.Махові, Т.Г.Масарикові, К.Чапекові, Б. Немцовій, Я.Гашеку та багатьом іншим. Театри здійснили постановку опери Сметани «Далібор» та інсценізації «Пригоди бравого вояка Швейка» тощо. Видавництва опублікували українською мовою твори Гашека, Светлої, Ольбрахта, Чапека та інших чеських письменників. Важливу роль у культурних взаєминах Львова з Польщею і Чехією відіграють Генеральні Консульства Республіки Польщі та Чеської Республіки у Львові. Активно працюють єврейське, грецьке, російське, вірменське, білоруське, болгарське культурні товариства, а також Британська Рада, австрійський, італійський та інші національно-культурні центри. Їхня діяльність сприяє збагаченню культурного, мистецького та літературного життя Львова і є фундаментом для численних міжнародних зв'язків міста Лева з багатьма народами світу.

1. Див.: *Крип'якевич І. Історичні проходи по Львову.* — Львів, 1991; 3 історії львівських вулиць, Вип. 1 та 2. — Львів, 1990; *Луній Г. Личаківський цвинтар, Львів, 1996; популярні статті у часописі "Галицька брама" (1996. — №№11,15,17; 1997. — №2; 1998. — №№1,4 та ін.); Історія Львова у документах та матеріалах.* — К., 1986; *Ergetowski R., Grzeškowiak.* Echo ze Lwowa // Wrocławskie Studia Wschodnie. — 2004. — № 8.
2. Див.: Культурне життя в Україні — західні землі. — Т. I. — К., 1995; Lwów: miasto — społeczeństwo-kultura. — Т. I. — Kraków, 1996; Т. II. — Kraków, 1998; Львів: місто-суспільство-культура. — Т. III. — Львів, 1999.
3. Слово про Львів. — Львів, 1970. — С.24.
4. Див.: *Мельник Б.В. Вулицями старовинного Львова. Львів, 2002; Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові.* — Львів, 1991; *Криса Л., Салаган Б. Храми Львова.* — Львів, 2000; *Луній Г. Личаківський цвинтар.*
5. Слово про Львів. — С.41.
6. Слово про Львів. — С.43.
7. Přírucný slovník všeobecných vědomostí. — Díl. II. — Praha, 1887. — S.264.
8. *Малець С. За часів Маркіяна Шашкевича.* — Львів, 1998. — С.96; *Моторний В. Відгомін діяльності "Руської трійці" в чеській культурі // У світі слов'янських літератур.* — Львів, 2004. — С.139-145.
9. *Моторний В. Козацька тема в чеській романтичній літературі // У світі слов'янських літератур.* — С.146-152; Чехи в Галичині. — Львів, 1998.
10. Цит. за: Слово про Львів. — С.82.
11. Слово про Львів. — С.108 та ін.

Summary

Lviv Dialogues with Polish and Czech Cultures

Certain aspects of the dialogue between Ukrainian and other Slavic cultures (Polish and Czech), stipulated by their coexistence and mutual influence within the so called «Lviv phenomenon», are discussed in the article. Having made a survey of the formation of Lviv multinational culture, the authors examine the actual state of Polish and Czech cultural development in Lviv at the beginning of XXI century.

Key words: Ukrainians, Polish, Czechs, L'viv, cultural relations, literature, art, education.

Стаття надійшла до редколегії 7.11.2005